

Skolverket
Johan Börjesson
johan.borjesson@skolverket.se
Anna-Karin Frisk
anna-karin.frisk@skolverket.se

Synpunkter på Skolverkets delning av förslag till riktlinjer för revidering av kurs- och ämnesplaner

Lärarnas Riksförbund har som organisation givits möjlighet att lämna samlade synpunkter på Skolverkets förslag till riktlinjer för revidering av kurs- och ämnesplaner. Utöver de samlade synpunkter som lämnas här, så biläggs här även en sammanställning av synpunkter från flertalet av Lärarnas Riksförbunds ämnesforum (se bilaga).

Övergripande synpunkter

Lärarnas Riksförbund ser i huvudsak positivt på förslagen till riktlinjer för revideringen, då de adresserar områden där många lärare upplever problem idag. Sammantaget framstår flertalet förslag till justeringar som mycket eller ganska angelägna, även om det till viss del skiljer sig åt mellan olika typer av ämnen (se bilaga med synpunkter från LR:s ämnesforum). Det gäller framför allt förslaget om hur det centrala innehållet kan anpassas och även hur faktakunskaperna betydelse kan betonas mer i grundskolans kursplaner.

Förbundet vill dock framhålla att förslagen visserligen på kort sikt kan innebära en förbättring för lärarkåren, men att man kan fråga sig om Skolverket inte hade behövt gå längre och tagit ett större grepp. Det gäller särskilt kunskapskraven och progressionen mellan årskurser, stadier och skolformer. Där kan vi inte se att förslagen till riktlinjer för revideringen inte går tillräckligt långt. Förbundets bedömning är därför att ett större omtag sannolikt behövs kring framför allt progression och kunskapskrav.

Vidare anser Lärarnas Riksförbund att endast förändringar i styrdokumentet inte kommer avhjälpa de problem lärarna har i dag med kurs- och ämnesplanerna. Det är en återkommande synpunkt från flera av våra ämnesforum. Lärare måste få rimliga förutsättningar, inte minst tid, för att arbeta kollegialt med bedömningsfrågor. Dessutom krävs bättre möjligheter till fortbildning i betyg och bedömning. Även gruppstorlekar och tillgång till ändamålsenliga lokaler är viktigt, inte minst för praktiskt-estetiska ämnen. Bristen på tid och förutsättningar i kombination med påtryckningar från elever och föräldrar på en skolmarknad är inte något Skolverket kan påverka i större utsträckning. Här ligger ansvaret på skolhuvudmännen och även

Skolinspektionen via den tillsyn som bedrivs. Ett större grepp kring likvärdighet och resurstilldelning krävs för att komma tillrätta med dessa problem, vilket bör ske genom ett kraftfullt ökat statlig ansvar för skolan.

De närmare synpunkterna följer de tre delförslag som Skolverket lägger fram gällande riktlinjerna.

Förslag för att betona faktakunskaper mer

Förbundet anser att förslaget är ett steg i rätt riktning och kan bidra till att tydligare markera vikten av faktakunskaper i förhållande förmågor i grundskolans ämnen. Det kan, som exemplen illustrerar, innebära en förbättring i vissa ämnen där en ordentlig faktagrund är av central betydelse för att kunna utveckla ämnesspecifika förmågor, inte minst i ämnen såsom samhällskunskap och historia. En fördel är också att grundskolans kursplaner blir mer lika gymnasieskolans ämnesplaner. Förbundet vill dock framhålla att ett införande av ett ”kunskaper om” kanske inte är lämplig i alla ämnen. Det gäller inte minst de praktiskt-estetiska ämnen i grundskolan, där att utveckla förmågor är centralt enligt de lärare som tillfrågats (se synpunkter från LR:s Forum för kultur och kommunikation).

Förbundet anser dock att förslaget inte bidrar till att skapa en bättre balans när det gäller hur för ämnet specifika och relevanta faktakunskaper och förmågor ska introduceras och värderas i undervisning och bedömning. Det gäller särskilt nivån på vad som är rimligt att efterfråga av elever i grundskolans olika stadier. Här skulle en tydligare och rimligare progression behövas. Självklart hänger detta ihop med hur kunskapskraven är konstruerade och där de förändringar som föreslås visserligen är positiva men inte heller går tillräckligt långt i att tydliggöra nivå (se vidare under rubriken Förslag att förbättra kunskapskraven).

Förslag för att anpassa det centrala innehållet

Förbundet ser i huvudsak positivt på förslagen när det gäller anpassning av det centrala innehållet, även om behoven varierar mellan olika ämnen. Inte minst kan ökad konkretion och precisering innebära en förbättring. De yrkeslärare som förbundet tillfrågat ser däremot inga större behov av justeringar utan är ganska nöjda med konkretionsgraden i det centrala innehållet. Däremot är det mer relevant med justeringar när det gäller till exempel samhällsvetenskapliga ämnen i syfte att minska mängden och detaljnivån. Det kan skapa större förutsättningar för att hinna med fördjupning. När det gäller yrkesämnen vill förbundet understryka att det är viktigt att det centrala innehållet revideras med jämna mellanrum för att vara relevant, t.ex. med anledning av den snabba teknikutvecklingen.

Förslag för att förbättra kunskapskraven

Förbundet anser att förslaget är ett litet steg i rätt riktning, vilket också flertalet av förbundets ämnesforum instämmer i. Förslagen framstår angelägna eller mycket angelägna, åtminstone på kort sikt (se vidare de olika forumens synpunkter). Samtidigt konstaterar förbundet att förslagen inte adresserar tillräckligt väl frågan om balans och progression när det gäller faktakunskaper (fakta och förståelse) och mer eller mindre abstrakta förmågor, som t.ex. att kunna analysera. Självklart går det inte att konstruera kunskapskrav som inte kräver viss tolkning av en utbildad och professionell lärare. Men förbundet anser att man åtminstone borde överväga att justera kunskapskraven alternativt ta ett större omtag kring kunskapskravens funktion och existens överhuvudtaget.

Undervisning inriktad på fakta och förståelse kring ett ämnesstoff behöver ofta föregå introduceringen av analys, reflektion och kritiskt granskande, inte minst i teoretiska ämnen som samhällskunskap. Mycket talar alltså för att man skulle behöva justera progressionen i kursplanerna, inte bara vad gäller centralt innehåll, utan också i kunskapskraven så att man mer succesivt introducerar och premierar analys etc. med hänsyn till elevernas ålder. Det kan tala för att man kan överväga att "sänka" kraven på analysförmåga etc. i kunskapskraven för de högre betygsstegen jämfört med i dag, inte minst i grundskolans årskurs 6. Givetvis krävs då även justeringar för de lägre betygsstegen.

En justering enligt ovan måste dock kombineras med tydligare värdeord, om nu dessa på sikt alls bör finnas kvar. Värdeorden ger nu ofta inte, åtminstone inte utan stöd av bra utprovade elevexempel, någon tydlighet när det gäller nivå på vad en elev ska uppvisa i sitt kunnande eller görande. Det gör det svårt för lärare att bedöma gradskillnader när det gäller vilka kunskaper som efterfrågas, vilket inte borgar för en likvärdig bedömning. I sin tur skapar det stress och irritation hos elever och föräldrar som upplever att det ställs orimliga krav för att uppnå framför allt de högre betygsstegen. Ett större omtag kring kunskapskraven bör alltså övervägas, där hänsyn också tas till exempel kognitionsvetenskap och självklart lärarkårens beprövade erfarenhet.

Ett medskick till Skolverket för att, åtminstone på kort sikt, avhjälpa tolkningsproblematiken när det gäller kunskapskraven handlar om bedömningsstöd. Vi kan konstatera att Skolverket sedan 2011 tagit fram många bedömningsstöd för olika ämnen, men att det är oklart hur väl kända dessa är och i vilken utsträckning de i praktiken används. Skolverket bör överväga att intensifiera arbetet med att göra dessa kända och använda bland lärarna. I avvaktan på ett eventuellt större omtag kring frågan om kunskapskraven och progressionen anser förbundet att detta skulle kunna utgöra ett gott stöd till lärarkåren.

Avslutningsvis vill förbundet poängtera att en kommande revidering behöver bidra till att vi kommer bort från problematiken med att många lärare upplever krav på att ständigt, i alla undervisningssituationer, ägna sig åt bedömning av vad elever gör. Istället behöver revideringen bidra till att underlätta för lärarens professionella helhetsbedömning, där läraren i kraft av sin kunskap och erfarenhet har det tydliga mandatet att avgöra när och hur bedömningar ska genomföras. Det kan bidra till att minska den stress och överdokumentation som drabbar lärare i samband med bedömning av elever.

Stockholm 29 januari 2019

LÄRARNAS RIKSFÖRBUND

Åsa Fahlén
Förbundsordförande

Johan Linder
Utredare

Bilaga: Sammanställning av ämnesforumens synpunkter på Skolverkets förslag till riktlinjer för revidering av kurs- och ämnesplaner

Forum som inkommit med synpunkter:

Humaniora och samhällsvetenskap
Kultur och kommunikation
Idrott och hälsa/Svenska Idrottslärarföreningen
Svenska
Yrkesämnen
Forum för engelska och moderna språk

När det gäller synpunkter från forumet för matematik och naturvetenskapliga ämnen vill vi hänvisa till de synpunkter forumen skickade in i samband med en tidigare delning hösten 2018 (t.ex. när det gäller syn på kunskapskraven).

1. Vad tycker ni om Skolverkets förslag att i vissa fall byta ut ”förmåga att” och ersätta med ”kunskaper om” i någon eller några punkter som avslutar ämnets syfte?

OBS! Frågan avser endast grundskolan och motsvarande skolformer.

Det är en förändring som är... (sätt kryss)

<i>Mycket angelägen</i>	Svenska Hum/sam Idrott
<i>Ganska angelägen</i>	Eng/modspråk
<i>Inte så angelägen</i>	
<i>Inte alls angelägen</i>	Kultur/kommunikation
<i>Vet inte/kan inte ta ställning</i>	

Ev. kommentarer:

Idrott:

Vad är skillnaden om inte ”kunskaper om” definieras.

Kultur/kommunikation:

De praktisk-estetiska ämnena fungerar väl med formuleringen ”förmåga att”. Vi ser inget behov av att i de avslutande punkterna föra in en punkt om ”kunskaper om” då ämnena är praktiska till sin karaktär. Även om färdighetsämnen och estetiska ämnen kräver kunskaper så är det ändå förmågan att musicera, förmågan att slöjda etc som är det centrala i ämnet. Vi förstår att behovet av denna förändring kan vara större i tex historia eller kemi.

Språk:

Det här tycker vi låter klokt, så länge man inte fastnar eller enbart betonar faktainläring. Språk handlar mycket om förmågor att kommunicera och förståelse av strukturer, men såklart baserat på vissa fakta.

2. Vad tycker ni om Skolverkets förslag till följande förändringar i det centrala innehållet? Det är en förändring som är...(sätt kryss)

	<i>Mycket angelägen</i>	<i>Ganska angelägen</i>	<i>Inte så angelägen</i>	<i>Inte alls angelägen</i>	<i>Vet inte/kan inte ta ställning</i>
Minska konkretisationsgraden där innehållet idag är alltför detaljerat.	Hum/sam Svenska	Eng/modspråk	Idrott Yrkes		Kultur/kom
Konkretisera där innehållet idag är alltför generellt.	Idrott Hum/sam Svenska Eng/modspråk	Kultur/kom	Yrkes		
I högre grad konkretisera innehållet genom att beskriva aktiviteter eller sammanhang som är viktiga för ämnets karaktär.	Idrott Yrkes Hum/sam Eng/modspråk	Svenska			Kultur/kom
Signalera att innehållet kan ha olika bredd eller djup i undervisningen genom att i	Idrott Hum/sam Svenska Eng/modspråk	Yrkes			Kultur/kom

vissa punkter använda uttryck som ”orientering”, ”översikt” eller ”fördjupning”.					
<p><u>Ev. kommentarer:</u></p> <p>Idrott: En likvärdig skola behöver styrning.</p> <p>Yrkesämnen: Centrala innehållet är vettigt (idag).</p> <p>Kultur/kommunikation: Ang minskning av konkretionsgraden: Inget sådant exempel finns från forumets ämnen. Ang ökning av konkretionsgraden: Exemplet från slöjd är mycket bra. Inga exempel finns från forumets ämnen på de två sista punkterna men: Rent generellt är det centrala innehållet i våra ämnen relativt konkret uttryckt, men ambitionen att göra det mer konkret är god. Vi menar att framför allt de delar i våra ämnen som handlar om analys, sammanhang och förståelse skulle bli tydligare, bättre och mer likvärdig om uttrycken ”orientering”, ”översikt” och ”fördjupning” angavs.</p> <p>Hum/sam: Mycket viktigt att minska mängden centralt innehåll för att hinna med allt och att hinna med fördjupning. Behövs kommentarmaterial som beskriver och exemplifierar vad som menas med ”orientering”, ”översikt” och ”fördjupning”.</p> <p>Eng/modspråk: Förslaget kan upplevas lätt förvirrande med två så diametralt motsatta ord, men det är ju precis så galet att kursplaner och kunskapskrav ser väldigt olika ut mellan ämnen/kurser och stadier när det gäller just detta med konkretisering och generalisering. Därför är det nog angeläget att rätta till åt det ena eller andra hållet beroende på hur det ser ut i nuvarande styrdokument.</p> <p>Tydlighet mellan stadierna är det viktigaste eftersom det bör finnas viss frihet hur man vill lägga upp det. Det centrala innehållet kan dock preciseras mera för oss språklärare när det gäller vilka grammatiska färdigheter elever förväntas besitta vid stadie-/kursbyten. Vi vill ju att skolbyten helst bara ska ske vid</p>					

stadieövergångar och då är det bra om elever som kommit från olika skolor har ungefär samma strukturella grund att stå på. När det gäller ordförråd känns det dumt att precisera för mycket och är lättare att hämta ikapp för de elever som saknar vokabulären som kanske klasskamrater känner bättre till.

Att signalera "tyngden" i vissa delar är ett sätt att konkretisera hur mycket tid som bör ägnas åt och i vilken omfattning man som lärare ska ta hänsyn till ett område och borde kunna bli ett jättebra stöd, särskilt för nya lärare.

3. Vad tycker ni om Skolverkets förslag om följande förändringar av kunskapskraven?

Det är en förändring som är... (sätt kryss)

	<i>Mycket angelägen</i>	<i>Ganska angelägen</i>	<i>Inte så angelägen</i>	<i>Inte alls angelägen</i>	<i>Vet inte/kan inte ta ställning</i>
Stryka formuleringar som kan begränsa hur eleven visar sitt kunnande.	Svenska Eng/modspråk	Hum/sam	Idrott		Yrkes Kultur/komm
Reducera detaljerade hänvisningar till det centrala innehållet.		Yrkes Hum/sam Svenska Eng/modspråk	Idrott		Kultur/komm
Begränsa antalet värdeord	Yrkes Hum/sam Svenska		Idrott		Kultur/komm

Ev. kommentarer:

Idrott:

Hur kan vi få en likvärdig skola är viktigt i sammanhanget.

Kultur/kommunikation:

Inga sådana exempel finns från forumets ämnen att ta ställning till.

Värdeorden som finns tolkas olika av olika lärare. Vi tror att om man inför förändringen att ”i vissa punkter använda uttryck som ’orientering’, ’översikt’

eller "fördjupning" så skulle det tillföra den ökade konkretion/tydlighet som behövs för likvärdig(are) bedömning.

Hum/sam:

Förslagen är ur ett professionsperspektiv och ett holistiskt kunskapssynsperspektiv bra. Dock bör följande risker beaktas: att stryka formuleringar om hur eleven visar sitt kunnande, och att reducera hänvisningar till centralt innehåll, skapar risk att kunskapskraven kan utnyttjas på en skolmarknad och att betygsinflationen ökar. Det finns också risk för att nationella prov blir svårare att konstruera så att de blir kompatibla med slutbetyget.

4. I vilken utsträckning anser ni att Skolverkets förslag till revidering kommer att... (sätt kryss)

	<i>I mycket stor utsträckning</i>	<i>I stor utsträckning</i>	<i>I liten utsträckning</i>	<i>I mycket liten utsträckning/inte alls</i>	<i>Vet inte/kann inte ställa</i>
Ge bättre stöd för planering och genomförande av undervisningen?	Idrott Kultur/kom Svenska	Hum/sam Eng/modsp råk		Yrkes	
Gynna elevernas kunskapsutveckling?	Idrott Kultur/kom Svenska	Hum/sam	Yrkes Eng/modsp råk		
Skapa bättre förutsättningar för betygssättning?	Idrott Svenska	Hum/sam Eng/modsp råk	Yrkes Kultur/kom		

Ev. kommentarer:

Idrott:

Mycket bra tanke.

Yrkesämnen:

Så länge skolan inte är statlig är likvärdighet ett svårt begrepp.

Kultur/kommunikation:

Ang bättre stöd för planering... och gynna elevernas kunskapsutveckling... Detta kommer att förtydliga vad man ska lägga fokus på som lärare, och hur stor "tyngd" de olika delarna i det centrala innehållet ska ha. Det kommer att bli mer likvärdigt

Ang betygssättning... på pappret – ja, men i verkligheten kommer inga förutsättningar att bli bättre förrän lärarna i våra ämnen får tid och möjlighet att se sina elever, och reell möjlighet att bedöma dem. Rent konkret skulle en bestämmelse om maxstorlek på elevgrupp gynna betygssättningen mer än omformulering av kunskapskrav. Detta gäller även elevernas kunskapsutveckling, där timplanetiden och gruppstorlekarna måste vara i balans med kursplanens krav. Det saknas i stor grad reell möjlighet att bedriva undervisning där alla elever kan nå så långt som möjligt.

Hum/sam:

Blir helt beroende på hur huvudmännen tar till sig detta, och hur mycket fortbildning lärarna får för att ta till sig detta. Redan idag är för lite tid avsatt till att diskutera ämnets syfte och kursplanen generellt. Med över trehundra huvudmän är det svårt att genomföra förändringar på ett likvärdigt sätt. En förutsättning är alltså att huvudmännen ser till att lärarna får ordentligt fortbildning och att det sker under en längre period med ett bra och genomarbetat kommentarmaterial, webinarier, med mera! Vad gäller betygssättning blir den enklare, men den riskerar samtidigt att bli mer subjektiv. Att antalet värdeord minskas är bra!

Eng/modspråk:

Det här liknar en tillbakagång till det som tidigare lite slarvigt kallades strävansmål kontra uppnåendemål, vilka togs bort för att minska måldjungeln i den tidigare läroplanen. Tanken var då att strävansmålen skulle styra undervisning och uppnåendemål betygssättningen. Man såg väl också då att det var "mål att uppnå" som i högre grad styrde undervisningen i praktiken och därmed begränsade innehållet, vilket nog kunskapskraven som de har sett ut fram till nu har gjort på nästan samma sätt. Man vill nog tydligare återigen hålla isär de två så att man planerar efter centralt innehåll och bedömer efter kunskapskrav. Vi får väl se om det får önskad effekt framöver.

5. Övriga synpunkter och medskick från ämnesforumen (t.ex. resonemang om för- och nackdelar, alternativa lösningar, tankar kring konsekvenser och behov av stöd och implementering etc.):

Idrott och hälsa:

Vi i Svenska Idrottslärarföreningen har pratat fram och tillbaka om detta och vi ser inte några större skillnader än men det är på god väg.

Visst är det bra om den enskilde läraren får möjligheter att planera sin undervisning men om vi ska ha en likvärdig skola måste vi få mer styrning centralt. Annars blir det inte likvärdigt.

Just nu kan vi ha lika många planerings- och betygsmatriser samt årskursplaneringar som det finns idrottslärare. Om vi hade en gemensam matris för årkursplanering och betyg, skulle det vara enklare, tror vi, att få en likvärdig skola.

Yrkesämnena:

Allmänna Råd är bra. Viktigt att de kommer ut i tid.

Viktigt att revidera centrala innehållet ofta så att det speglar verkligheten i tekniks snabb utveckling.

Kultur/kommunikation:

Detta skulle gynna elevernas kunskapsutveckling mer än Skolverkets förslag till förändring av kursplanerna:

- Inför begränsning av gruppstorlek
- Kvalitetssäkrade lokaler med en statligt fastställd grundutrustning
- Lokaler som är arbetsmiljöanpassade utifrån buller/akustik, ventilation, belysning och övrig säkerhet

Hum/sam:

Det är nödvändigt att huvudmännen ser till att lärarna får ordentligt fortbildning och att det sker under en längre period med ett bra och genomarbetat kommentarmaterial, webinarier, med mera!

Svenska:

Bra med ordet kunskap istället för förmågor i de delar där fakta spelar stor roll. Ordet förmågor har ibland givit en luddig tolkning.

Eng/modspråk:

Det mesta verkar klokt och åt rätt håll, men det är klart att det behövs avsättas tid för implementering, mer eller mindre utifrån hur stora förändringarna/ingreppen blir. Vi tror dock att med dessa revideringar får lärare bättre stöd i sin planering

LÄRARNAS
RIKSFÖRBUND

12(12)

Dnr
xx/19

och betygssättning och leder därmed förhoppningsvis till en större likvärdighet för eleverna.